

בא ב

פלוגתא זו מצינו גם במס' סופרים¹⁰, ושם הלשון "רבי יוסי אומר צבאות חול", ובהמשך לזה, "אמר ר"ש בן אלעזר של בית אגודה היו כותבין בירושלים והיו מוחקין צבאות שהיו נותנין בו חול שונאמרי" ופקדון שרי צבאות בראש העם". ובאבות דר' נתן¹¹ מפורש הוא בדברי ר' יוסי עצמו – "אמר ר' יוסי חלקנו על צבאות שונאמר ופקדון שרי צבאות בראש העם". ועד"ז איתא ב- ירושלמי¹², "נתן ר' יוסי אומר של בית חגידה כותבנים אומנים היו בירושלים היו מוחקין צבאות שכן הוא שם חול במקום אחר ופקדון שרי צבאות בראש העם".

ויש להבין טעם החילוקים בדברי ר' יוסי, שבשם דידן הביא רא"י לשיטתו (שצבאות אינו מהשמות שאינם נמחקין) מזה שהיה שמם של בני "שונאמר" והצאתי את צבאותי גר"ם, ומס' סופרים ובאד"ג (וכן בירושלמי) הובא הכתוב ופקדון שרי צבאות בראש העם".

גם צריך ביאור מש"כ בשם דידן שלא נקרא צבאות אלא על שם יסודאל¹³.

יוסי" (כ"ה גירסת הר"ף והר"ף ורב הוא נאון (הובא בס' האשכול הל' ס"ז פ"ז), ונכחה גי' [הד"ג] (הובא בדברי רב הוא נאון שם, שזהו טעם הדין שלא הוכיח צבאות בכלל השמות שאינן נמחקין, רא"ש. שביעות שם. ובתי' הרשב"א כ' שכן גירסת כל הספרים שלפנינו¹⁴. וראה גם ר"ן שם) אחר שמאל הלכה כרבי יוסי.

(10) רפ"ד. נסמן ערוג' בגמ' וכו' האד"ג דל-קמן.

(11) שופטים, כ, ט.

(12) פל"ג, ב.

(13) מגילה פ"א הל' קורב לסופה.

א. בצאת ישראל ממצרים, מצינו ב-

קרא שונאמר או בתואר חדש – "צב-אות", כמ"ש בפרשתנו, "כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצ-רים", ו"הי' בעצם היום הזה יצא כל צבאות ה' מארץ מצרים", ו"הי' בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאות" (וכן כתוב בפ' וקדומה¹⁵ והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים).¹⁶

וע"פ הידוע שבעת יציאת מצרים נע-שו ישראל לגוי ועם בפני עצמו, כמ"ש "צבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", וראה לומר טעם הדבר, כי שם זה ("צבאות") מדגיש (לא רק מעלה פוטית בבני יש-ראל, אלא) דבר עיקרי במהותו של עם ישראל.

ב. ויש לבאר זה בהקדם ביאור שם "צבאות" שהוא אחד משמותיו של ה-קב"ה, ומחלוקתו בדבר, דהת"ק בברייחא ס"ל ד"צבאות" הי' ככלל השמות שאינם נמחקים, ור' יוסי אומר צבאות כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שונאמר והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים¹⁷.

(1) יב, יד.
(2) שם מא.
(3) שם נא.
(4) ואר"ג, ד (ראה לקמן בפנים). וראה שם, כ.

(5) ואחזר' ד, לד.
(6) שביעות לזה, ב.
(7) וכו' לסתמא דברייחא שם ע"א.
(8) ברייך ורא"ש (פס"א), לפי שלא נקרא והקב"ה צבאות אלא על שם צבאות ישראל.
(9) וממשיך בגמ', אמר שמואל איך הלכה כרבי

דוק שם במצרים לא הי' נגאל, אבל בגאולתו מגלותו הי' גם הוא הי' נגאל, ובהתעסקותו של כאר"א מישוראל לקרב את בני ישראל שבעמיתם, והקב"ה והלך עמו לסייעו בעבודתו זאת, ועיי' נגאלים בני מהגלות, ואח"כ

(משניות ש"ס בא נא ושלח"ז)

(63) ישע"י כג, יד. וראה רש"י נביאים ל, ג, אהרן בידן ממש איש איש כ"ו.

(64) דמכ"ס הל' מלכים ספ"א.

(62) כיון שהוא לאור מלך – ראה בארכיב לש"ש שם ואילך.

יכולת שום נכרם להשיג כורא כד אינו יכול להשיג מדרגתו³⁰ (שהו שמותו ית' לכן סיל ל' יסי, שלא יתכן ששמו של הקב"ה (והיינו תואר של הקב"ה עצמו) יתגלה ע"י נביא, ולכן מפרש, "ה' צבאות" – "אלהי הצבאות", שאינו תואר הקב"ה אלא תואר ממש.

[דעת ח"ק – ר"ה ההלכה – ש- צבאות הוא משמות שאינם נמחקין, הוא דכין שדברי הנביא הם דבר ה' המת- לבש בו, לכן גם שם זה יש בו קדושה כו שאינו נמחק].

והכתוב ד'לפדו שרי צבאות גר"ה שהבא במס' סופרים הוא להורות המצ- את וחד' דמה ש"היו נהגין בו חול' היינו חול' ממש (לא כשמות הנמחקין) ולכן מביא כתוב שבו הלשון צבאות הוא חול' ממש (לשון "שנאמר" פירשו – "צבאות שנאמר", שהיו נהגין בו חול' [כאן] שנאמר ופקדו שרי צבאות גר"ה חול' ממש).

[ועפ"י, שיסודו של ר' יוסי שצבאות חול' הוא מזה שלא נזכר בתורה, וימתק זה שבמס' סופרים לא הזכיר בדברי ר' יוסי שום פסוק לר' ורק אמר "צבאות

ליו"ש ח"ט ע' 85 ואליך. סודים נאמר לנג ח"ט ע' סו"ט.

(30) שער היחוד והאמונה פ"ד (עט, א), שם פ"ה.

(31) להקיר מרבמים (חל' תפלה פ"ט ח"ט, ע"פ ברכות לג, ב) בנוגע לכוונות, וכן לא יתכן כ- כיוונים של שם כ' שאין כח באדם להגיע בסוף שבתו אלא אמר מה שאמר משה ורינו עליו זה שלום, וראה שריצ' אה"ח ח"ל תפלה סק"ט ס"ח.

(32) שו"ע שם, ב (וראה לעיל הערה פ), רמב"ם הל' יסוד התורה פ"ד ה"ב.

(33) באור בנין ע"י המסדות – ראה תרא ות"ח (עמ' ב ואילך) פשוטו ע"פ בעצם דומה היה.

בראש העם" – והיינו גם השמות אל- אלקים ועוד הם לשון חול' במקום אחר, כגון (כמו) וראו אליך הארץ לכה"ל, "צד- קודם כה"ל א"ל", "אלקים לא תכליל³²", חול' ולמה הרי"ה ששם צבאות נקרא חול' במקום אחר הרי"ה הטעם שכאשר קוראין אותו בו ית' הוא נמחק ואינו שם קדוש³³.

ונ"ל שלר"ע אין הכוונה הל' (ש- הנבוא ראי' לשיטת ר' יוסי) היסוד לשי- טות, והבא כד' לנאר דבר נוסף, כדל- קמן:

היסוד לשיטת ר' יוסי שצבאות אינו משמות הקדושים, הוא כזה שלא מצינו שם זה בתורה, וכדאמא בגמרא³⁴, שה- תואר "צבאות" על הקב"ה – "ה' צבאות" וכו"ב – מצינו לראשונה בדברי הנבי- אים ובלשון חול' "מזה שבו נקרא הקב"ה את ע"למו לא ה' אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאנו חנה וקראנו צבאות", וסיל ל' יוסי, דשמות של הקב"ה צריכים לכוון לראשונה בתורה, שהיא דבר ה' ממש.

דא"ר שדברי הנביא הם דבר ה', ו"רוח ה' דבר כי ומלכו על לשונות, מ"מ, כיון שענין הנבואה הוא מה ש"הא"ל מנבא את בני האדם³⁵, שדבר ה' מתלבש בדעתו ובהשגתו ובסגנונו של הנביא (כמבואר במ"א באירכות³⁶), הרי "כשם שאין כ-

(23) תלים ל' ג' לפי פירושו של חב"ד, ורש"י.

(24) משפטים שם, כו.

(25) ראה שרי קיבו לרש"י מגילה שם, שהשגת ע"ד, וראה נחל אשכול לספר האשכול

שם ע' 55 את ב.

(26) ברכות לא, ב.

(27) ש"ב כג, ב.

(28) ל' הרבנים הל' יסוד התורה פ"ד.

(29) ראה תרא שער היחוד והאמונה ס"ט.

חול' ממש, "ופקדו שרי צבאות בראש העם": ואילו בגמ' דידן כוונת ר' יוסי היא שאף שהוא כיני להקב"ה מ"מ אינו משמות הקדושים שאינם נמחקין, לפי "שלא נקרא צבאות אלא על שם יש- ראל", שאין הכוונה (כשטחית הלשון) שצבאות קאי רק על בני ישראל ולא על הקב"ה (דא' היל"ל, "שלא נקרא צבאות אלא ישראל", אלא דא' שוהב"ה נקרא בשם צבאות הוא כיון ש"על שם ישראל" שנקראים "צבאות", לכן נקרא הקב"ה בשם זה³⁷).

נמנע זה לא חל עליו הגדר והדין דשמות שאינם נמחקים, כי שמות אלו הקב"ה נקרא בהם מצד עצמו, ביסודם הם שמות של הקב"ה [אלא שכיון שיש לחיבות אלו גם פירוש של חול', והשאלה גם לדברי חול' שבעולם (כמו) וראו אליך הארץ לקח³⁸, וכן "אלקים" שמממשים בו על דייגים³⁹, וכי"ב⁴⁰], וכיון שהש- אלו לדברי חול' אינם (א) נגזר שמו של הקב"ה, ואילו שם צבאות ביסודו אינו שם של הקב"ה, אלא שם של בני ישראל, אלא שמממשים בו ג"כ כתואר של ה- קב"ה.

ד' רש' לעיין בה"א, שבמס' סופרים (וירושלמי) מהכתוב, "ופקדו שרי צבאות" רש' לעיין בלבוך דיוק ר"י בבבלי לבראי הכותב דס' וראו שבו נאמר "צבאות", ולא הכותב "צבאות ה'" דפירשנו, כי "צבאות" מצינו יחוד ויחוד בני מלכותו לו (להקיר מלכות מ, ג'.

(20) יחזקאל י"ג ג' (והבא בפרי"ש בשלח ט"ז, יא, ויקרא ה' ט"ז).

(21) משפטים כג, ח' שם, כו, וסוד. וראה פרי"ש בראשית ג' ב' ועוד.

(22) ראה מגילת היא ס"א, פ"ד שער (ט"ז) שם בו ד' פ"א.

– הרי אפילו אם צבאות קאי על צבא השמים (מלאכים וכי"ב), אינו שם קדוש של הקב"ה? ג. וראה לומר שהלבלב (מס' סופ- רים (וירושלמי) חלוקים כשיטת ר"י בגדר שם "צבאות":

במס' סופרים הלשון היא – "ר"י יוסי אמר צבאות חול' ה' היינו שלדעת ר"י אינו שם של הקב"ה כלל, ובלשון "ה' צבאות" (וכי"ב), אין תיבת "צבאות" תואר של הקב"ה אלא ע"י הנאמר⁴¹, ה' חלוק הנבואה":

ואילו להלבלב, ששם הלשון שצבאות כולו נמחק (ולא "חול'"), שיטת ר"י אינה ש"צבאות" הוא חול' ממש, אלא שלא חלה עליו קדושה להעשות בשם שאינו נמחק, אבל מ"מ הוא תואר של הקב"ה, כמו "הגדול הגבור כי" חנוך ורחום וכו'", הנקראים בבריתא⁴², "שמות הנמחקין", היינו שהם שמות של הקב"ה אלא שאין בהם קדושה⁴³ והם נמחקין⁴⁴.

וזה גם טעם החילוק בין הכותבים שהבאו בשם דיוק וכמס' סופרים (וירד- שלמי):

במס' סופרים (וירושלמי) מביא ראי' שהוא חול', ולכן נקט כתוב שבו התואר צבאות לא קאי על הקב"ה כלל, אלא

(14) ראה מכללת פרישון שם י"א אבות דרבי נבי פ"ד, ורא"ע ורא"ע שם.

(15) השע"ב, ג' עמ"ס ג' ג' ועוד.

(16) שו"ע שם, פ"א.

(17) וראה לשון הרמב"ם הל' יסודות פ"ט ה"ה: שאר הכוונות שממשיכו בהן את הקב"ה כגון חנוך כי"ה חסד כח"ה חסד וכו'.

(18) נפסק לדינא אפ"ל ע"י מ"ש אה"ח בש"ע א"ח ס"א ס"ג לגבי שמות המיוחדין

להקב"ה שכלשון חול', שחל עליהם איסור כיוון השם וכו', וע"ע.

